

JUSTĖS JANULYTĖS „SMĖLIO LAIKRODŽIAI“

Božena Buinicka

Jaunosios kartos kompozitorė Justė Janulytė spalio 28-ąją Menų spaustuvėje pristatė savo naujausiąjį kūrinį „Smėlio laikrodžiai“, kurį taip pat numatoma parodyti prestižiniuose Europos festivaliuose: „Huddersfield Contemporary Music Festival“ (Jungtinė Karalystė), „MaerzMusik“ Berlyne (Vokietija), „Imago Dei“ Kremse (Austrija), „Holland Festival“ Amsterdame (Olandija), „Varšuvos rudens“ festivalyje (Lenkija).

Kūrinio muzikos atlikėjai yra keturi violančelininkai – „Gaida Ensemble“ solistai: Edmundas Kulikauskas, Povilas Jacunskas, Rūta Tamutytė, Onutė Švabauskaitė, o gyvąją elektroniką įgyvendina italai Michele Tadini ir Antonello Raggi, scenografijos autorė Jūratė Paulėkaitė, šviesos dizaineris Eugenijus Sabaliauskas. Valandos trukmės kūriniai vaizdus sukūrė pripažintas italų menininkas Luca Scarzella.

Kas J. Janulytei yra muzika? „Muzikos suvokimo galimybių yra daugybė. Man, ją kuriančiai, žvelgiančiai iš vidaus ir tarsi iš „nieko“ turinčiai sukurti kitiems suvokiamą bei paveikią muzikinę kalbą, muzika yra garsų architektūra, garsų tapyba, garsų skulptūra, garsinių mozaikų lipdyba, garsų gramatika bei sintaksė, garsų poezija, garsų istorijos, vizijos. O klausytojams tai tam tikras akustinis potyris, veikiantis nuotaiką, jausmus bei protą.“

Kūrinį „Smėlio laikrodžiai“ kompozitorė apibūdina kaip garso ir vaizdo, laiko ir erdvės teatrą. Čia ji tyrinėja akustines, vaizdines ir simbolines smėlio laikrodžių prasmes: „Byrantis ir besikaupiantis metaforinis smėlis, tarsi praeinančio laiko nuosėdos, vis labiau

apsemia ir galiausiai visai panardina jose įkalintus kūrinio herojus, kol smėlio laikrodžių indams užsipildžius laikas sustoja, viskas sustingsta ir ima veikti priešinga linkme. Tai tarsi žmogaus gyvenimas, jo prisirišimai prie savo ydų, kurios klampina jį vis giliau ir giliau, jis nebegali rasti kelio iš labirinto, kuriame pasiklydęs. Galiausiai išnyksta, jei neranda gėrio ir tikėjimo.

Susipažinus plačiau su J. Janulytės kūryba matyti, kad Jos kūriniai prasideda tarsi nuo plonyčių gijų, kurios labai lėtai plečiasi, tankėja. Muzika nepastebimai persmelkia klausytoją kiaurai, paskui pamažu nutolsta, kol visai išnyksta horizonte. Kompozitorės „Smėlio laikrodžiai“ – tai dykuma, vandenynas, ugnis, oras, tuštuma ir pilnatvė, kaip žinome, istorijoje mes taip pat turime smėlio, vandens, saulės, ugnies laikrodžių. Vaizdo instaliacijose plonytės medžiagos cilindruose įkalinti personažai tarsi dega, užšąla lede ir galiausiai paskęsta smėlyje. Tai galėtų simbolizuoti žmogaus kelionę per dykumą, jo ieškojimus, paklydimus, atradimus, šviesą ir tamsą, rojų ir pragarą. Kūrinyje akivaizdžiai atsiskleidžia ciklinė laiko samprata: pradžia, vystymas bei pabaiga sudaro savitą ratą, apibrėžtą audiovizualinėmis pauzėmis. Tiek pradžia, tiek ir pabaiga yra ganėtinai monumentalios, o dinamiškame kūrinio viduryje monumentalumas pastoviai atkartojamas, sustabdant bei sustingdant kurį vieną iš „smėlio laikrodžiuose“ įkalintų violončelininkų.

2 Kūrinio muzikinė idėja yra labai paprasta, tai visą laiką žemyn besileidžiantis garsai, simbolizuojantys byrantį smėlį, nuo aukščiausio iki žemiausio, nuo viršaus iki apačios. Klausant nei akimirka mintys nenuklydo kažkur kitur. Kūrinio elementai panaudoti labai estetiškai ir puikiai sąveikauja su vaizdo instaliacija. Nuostabus erdvės ir laiko sprendimas. Justė Janulytė mėgsta faktūras, kurios skamba taip lyg kažkas laikytų nuspaudęs pedalą, sukuriamas garsų tęstinumo efektas. Dauguma autorės kūrinų sukurti monochrominėms instrumentų sudėtims, kaip 15 styginių, 4 fleitos ir kt., ne išimtis ir „Smėlio laikrodžiai“. Tikslų garsų aukščio fiksavimą dažniausiai lydi sąlyginis dinamikos, tempo ir ritmo užrašymas bei nurodymai muziką atlikti rubatissimo ar aleatoriškai. Nors dažnai kūrinų formoms būdingas metamorfozės principas „nuo juodo iki balto“, vengiama bet kokių staigių poslinkių: paprastai labai tyli ir kupina pauzių, lėta ir aritmiška muzika baigiasi visiškai kitaip nei prasidėjo, tačiau pats procesas vos juntamas ir suvokiamas tik jam įvykus.

Kompozitorės kūryba yra labai subtili, tarsi japonų kultūra. Muzikos apibūdinimui labai tiktų citata: „Kartais ji trikdo. Ji grojama tyliai, pagal ją šokama lėtai. Kai grojama gerai, tada tarsi girdi grojant tylą ir, žvelgiant į tuos, kurie šoka, kurie juda kaip dievai, atrodo, jog jie nejudą“. Tokiu būdu J. Janulytės „Smėlio laikrodžiai“ klausytoją – žiūrovą įtraukia į statiškos – dinamiškos kontroversijos laiką, su kiekviena smėlio kruopelyte gramzdinantį vis giliau bei priešpriešinantį klausytoją su amžinu cikliniu laiku.